

VODIČ ZA PACIJENTE I ČLANOVE NJIHOVIH PORODICA

**DEINSTITUCIONALIZACIJA,
DESTIGMATIZACIJA I
SOCIJALNA INKLUZIJA
LICA S MENTALNIM SMETNJAMA**

DEINSTITUCIONALIZACIJA, DESTIGMATIZACIJA I SOCIJALNA INKLUZIJA LICA S MENTALNIM SMETNJAMA

*Svaka je osoba puno više od bolesti od koje boluje.
Ona nije postala bolest niti je bolest postala ta osoba*

Dr Norman Sartorius

U današnjem društvu, često smo svedoci kako se stigma kao beleg prikopča mentalnoj bolesti i svima onima koji imaju bilo kakav dodir s njom. Tu se pre svega misli na osobe koje su pogođene psihičkom bolešću, ali tu su i njihove porodice, neretko njihovi psihijatri i psihijatrijske ustanove uopšte. Jednom stigmatizovana osoba svrstava se u ograničeni broj stereotipa koje postoje o duševnim bolesnicima i to, nažalost, trajno ostaje.

Mentalna higijena i traženje pomoći od stručnjaka iz oblasti mentalnog zdravlja još uvek se smatraju tabuima u našoj sredini.

ŠTA JE, UOPŠTE, STIGMA?

Reč *stigma* je imenica grčkog porekla čije je značenje „naglasiti, istaknuti, označiti“. U ranijim periodima ovaj termin nije imao negativno značenje koje ima danas. Biti stigmatizovan znači biti obeležen kao negativna osoba, etiketiran. Vodi u diskriminišuće ponašanje u području obrazovanja, zapošljavanja, poslovne karijere, porodičnog života, socijalnih interakcija.

Stigmatizacija lica sa mentalnim smetnjama dovela je do razvoja **autostigme**, kada osoba sa mentalnim smetnjama počne da stigmatizuje samu sebe: razvija negativno mišljenje o sebi, nisko samopoštovanje, dolazi do socijalnog povlačenja, izostanak brige o sopstvenom zdravlju – telesnom i psihičkom, započinje vođenje nezdravog načina života u vidu izostanka fizičke aktivnosti, nezdrave ishrane, gojaznosti (koja može biti i posledica upotrebe pojedinih lekova), pušenju cigareta...

Takođe se razvija i **autodiskriminacija** koja se ogleda u netražnju pomoći, autoizolaciji i osećaju inferiornosti.

Jedna od mnogobrojnih aktivnosti koji se bore protiv toga jesu **antistigma projekti**.

Oni nemaju samo humanistički karakter zaštite ljudskih prava već i umanjivanje materijalnih davanja u oblasti javnog zdravlja. Zasnivaju se na razumevanju da su mentalne bolesti istovetne sa somatskim bolestima. Cilj je da antistigma poruke budu upućene što brojnijoj populaciji.

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) postavila je sebi za cilj **podsticanje aktivnosti protiv stigme**.

Individualni način borbe:

- legalizacija prava ljudi s posebnim potrebama
- omogućavanje da zdravstvena briga bude svima dostupna
- rad na osnaživanju i samozastupanju osoba sa mentalnom bolešću
- lično angažovanje lica sa mentalnim smetnjama u zaštiti i promociji zdravlja

Kolektivne akcije:

- protest (npr. protiv pogrešnog predstavljanja mentalne bolesti)
- preduzimanje kampanja za verodostojnu prezentaciju
- edukacija (smanjenje stigme obezbeđivanjem tačnih informacija)
- kontakt sa osobama sa mentalnom bolešću

Promena je efikasnija kada se antistigma programi usmeravaju ka specifičnim grupama, medijima i sl.

Planiranju antistigma programa treba da prethodi teorijski osmišljenja i empirijskim podacima podržana koncepcija o tome šta stigmatu prema marginalnim grupama čini tako duboko ukorenjenim fenomenom, koje su to emocije koje održavaju ovu pojavu, odnosno u kojoj meri su svesne, a u kojoj meri nesvesne, prikrivene ili prekrivene drugim emocijama.

Takođe, značajno je i utvrditi moguće društvene faktore koji podržavaju ove oblike stigmatizacije, do neke mere su to i mediji koji neretko tragaju za neobičnostima i objavljuju ih, gde se lica sa mentalnim smetnjama često prikazuju kao akteri agresivnog ponašanja, a ne kao žrtve, jer se doživljavaju isključivo kroz njihovu bolest.

Deinstitucionalizacija predstavlja proces preusmeravanja pacijenata iz bolničke ustanove u zajednicu, tj. praksu pružanja individualizovane, pojedincu prilagođene, podrške u prirodnom okruženju. U procesu deinstitucionalizacije uključen je multidisciplinarni tim koji obuhvata psihijatra, psihologa, socijalnog radnika, radnog terapeuta, medicinsku sestru kao i porodicu pacijenta.

CILJEVI PROCESA DEINSTITUCIONALIZACIJE

- smanjenje broja psihijatrijskih ustanova u korist upošljavanja drugih službi koje će biti alternativa bolnicama i sličnim ustanovama
- što ranije osposobljavanje pacijenata za povratak u društvenu i radnu sredinu.

Imajući u vidu važnost očuvanja i unapređenja mentalnog zdravlja, SZO došla je do ideje da je mnogo jeftinije raditi na samoj **prevenciji mentalnih poremećaja**, što podrazumeva premeštanje brige o mentalnom zdravlju sa velikih institucija u manje centre, te je istim ciljem otvoren, pri Specijalnoj psihijatrijskoj

bolnici „Dr Slavoljub Bakalović“ u Vršcu, **Centar za mentalno zdravlje** 2018. godine, u okviru kojeg je 2018. godine osnovana **Kuća za zaštićeno stanovanje**.

Započeto je novo poglavlje u lečenju bolesnika sa mentalnim smetnjama. Složenost procesa deinstitutionalizacije ne čine samo finansijski aspekti već i napor da se podigne svest zajednice da jedan psihijatrijski bolesnik može biti koristan za društvo i porodicu.

Osnovni zadatak je da prepoznamo problem sa mentalnim zdravljem, da uvidimo rane simptome, zajedno učestvujemo u jačanju individualnih kapaciteta ličnosti i otklanjanju negativnih faktora iz okruženja, što podrazumeva:

- intervencije u ranom detinjstvu
- podrška deci
- socijalno-ekonomsko osnaživanje žena
- socijalna podrška starijoj populaciji
- programi usmereni ka vulnerabilnim grupama
- programi prevencije nasilja
- programi prevencije zavisnosti

Upravo na ovim startegijama bazira se i naš centar, s fokusom pomeranja borbe protiv bolesti na borbu za bolje zdravlje. To podrazumeva uspostavljanje uslova za deinstitutionalizaciju, destigmatizaciju i socijalnu inkluziju lica sa mentalnim smetnjama kao i relokaciju stacionarnih pacijenata.

Interdisciplinarnim radom i zajedničkom saradnjom, alarmiranjem i učešćem šire zajednice, trudimo se da negujemo i očuvamo mentalno zdravlje.

LEČENJE

Tvoja porodica i prijatelji
su tu za tebe.

Mi smo tu smo za tebe

Specijalna bolnica za
psihijatrijske bolesti
„Dr Slavoljub Bakalović“ Vršac
www.spbvrsac.org.rs

+381 13 833 225

Specijalna bolnica za psihijatrijske bolesti „Dr Slavoljub Bakalović“ Vršac
www.spbvrsac.org.rs • +381 13 833 225